

Іван Іваненко

Історія спасіння знає чимало різноманітних форм державного правління і політичних устроїв. Читаючи Святе Письмо, можна помітити чималу кількість назв держав. Це Єгипет, Вавилон, Хеттиське царство, Ассирія, Персія, і всі вони мали різні соціальні, економічні та політичні особливості. Формою правління, яка переважала на давньому Близькому Сході, була монархія. Її яскравими представниками були царі.

Про історію монархії та формування політичного устрою в Ізраїлі розповідається у першій Книзі пророка Самуїла. Божий народ, втомлений довгими завоюваннями Обіцяної землі і нестійким становищем, під час епохи суддів вимагає у пророка Самуїла настановити царя над ними. Така вимога була зумовлена впливами на Ізраїль інших близькосхідних культур: «Як воно діється в усіх народів», - кажуть ізраїльтяни, пояснюючи своє бажання мати царя (I Сам 8,5).

Самуїл, за словом Божим, виконує волю народу. Аналізуючи восьму главу Книги Самуїла, доходимо висновку, що єврейський народ через відсутність монархічного досвіду ще не усвідомлював, що означає мати царя. Бог не рекомендує поставляти царя, адже це могло б підважувати авторитет Його самого як небесного Царя. Крім того, в цьому випадку практично вся влада зосереджується у руках однієї людини, а та завжди матиме можливість і спокусу зловживати нею.

Тим не менше, в Ізраїлі запроваджується новий політичний устрій, згідно з яким цар через помазання ставав по-особливому відповідальним за стосунки між Богом та Ізраїлем. Так першим царем став Саул. Він демонструє приклад зловживання своєю царською владою. Хоча початок його правління був багатообіцяючим, та все ж чорні

хмари насувалися на Ізраїль. Саул, відчуваючи підтримку народу перед битвою з філістимлянами, не дочекався пророка Самуїла, а сам приніс жертву, хоча право жертвоприношення було зарезервовано винятково за священниками. Так Саул нехтує пророком Ягве і його повелінням, керуючись лише власною думкою. Ці дії першого ізраїльського царя в сучасності можна було б окреслити як перевищення своїх повноважень, яке привело до відкинення його влади Богом.

Цар не повинен бути вище Божого Закону, а навпаки, - зобов'язаний мати під рукою власний примірник зводу законів і неухильно виконувати їх. Про це свідчить Книга Второзаконня: «А коли сяде на царському престолі, то нехай зробить собі відпис цього закону[...] та щоб додержував усіх слів цього закону й виконував ці установи» (Втор 17, 18-19). Цар поставляється, щоб правити народом, але сам при цьому має підкорятися Божій владі. Нехтування цим принципом і стало каменем спотикання для Саула.

Натомість другий, чи не найславніший, цар Ізраїля був повною протилежністю свого попередника. Постать царя Давида є прикладом вдалого правителя, який поєднував у собі глибоку віру в Бога із любов'ю до свого народу. В історію цар Давид ввійшов як впливовий засновник і керівник централізованого єврейського царства, яке стало в одну лаву з потужними царствами тогочасного Близького Сходу. В часи правління Давида Ізраїльське царство заявило про себе на політичній арені світу, завойовуючи нові землі і підкоряючи нові народи. «І царював Давид над усім Ізраїлем, і чинив суд і справедливість своєму народові» (II Сам 8,15), – так характеризує Давида автор Писання. Якщо поглянути на царювання Давида детальніше, то можна помітити чималий прогрес у порівнянні з періодом суддів: ворогів розгромлено, а новий пастир пасе свій народ, царює гармонія і повний спокій. Поруч з тим фактом, що Давид був царем і впливовим політиком, він водночас був також угодний Богові, хоча його вчинки не завжди були відповідними до вчинків, які приємні Богові. Як і попередній цар, він зловжив своєю владою і становищем, вчинивши вбивство, щоб заволодіти жінкою свого воєначальника Урії. Водночас головна відмінність Давида і Саула полягає в тому, що Давид зумів покаятися зі свого гріха, чого не можна сказати про Саула. Завдяки його покаянню ми й сьогодні молимося написаним ним прекрасним Псалмом 50.

Син Давида Соломон, який славився своєю вишуканою мудрістю, хоч і провадив ту ж політичну лінію, що і його батько Давид, та все ж його образ як теократичного царя не був досконалим. Цей цар не встояв перед спокусами, а найбільше - перед розпустою. Закон застерігав про шлюби з чужоземними жінками, які можуть звести царя і відвернути його серце від Ягве. Що і сталося. Одружуючись з чужими жінками, Соломон дозволив разом з тим і побудувати підвищення для того, щоб його жінки могли приносити там ідолоські жертви своїм божкам. Така ситуація стала предвісником політичного, соціального і також релігійного упадку та занепаду Ізраїля. Впродовж Старого Завіту

були в Ізраїлі різні царі: одні благочестиві, інші - відступники. Але можна чітко помітити, що коли царі були вірні Богові, дотримувалися його Закону, то їхнє царство процвітало. Коли ж відступали від Бога – все йшло до занепаду і руїни.

У Старому Завіті зустрічаємо немало розповідей про царів вибраного народу. Різним було їх правління, по-різному вони ставилися до Божого Закону, але всіх їх об'єднувало одне – успішність їхнього царювання і благо підданих залежало від послуху Божій волі.

У Новому Завіті ставлення Ісуса Христа до політики і державної влади віддзеркалено у його відповіді на запитання: «Чи потрібно платити податок кесареві?» (Мр 12,14). Лукаве запитання супротивників Ісуса змушує Його висловити свою позицію в делікатному питанні, як ставитися до держави і тих, хто нею керує. Ісуса намагалися залучити до розв'язки тогочасних суспільно-політичних проблем. Вважаючи ці проблеми не першочерговими, Ісус дивиться на них крізь призму своєї місії і дає відповідь, яку знає чи не кожен християнин на землі: «Віддайте кесареві, що кесареве, а Богові – що Боже» (Мк 12, 17). Ці слова не були лише відповіддю на провокацію юдеїв, які очікували відповіді «так» або «ні», де в обох випадках Христос був би винуватцем, але ці слова є настановою щодо ставлення християнина до держави і влади.

Слова Христа не розмежовують громадські обов'язки від послуху Богові. Послук Господеві включає в себе і певні обов'язки перед державою, адже державне законодавство має будуватися на Божому Законі, який виражений чи то в Його Заповідях, чи прихований в природньому праві. Хоча першість в будь-якому випадку належить все ж Богові, тому якщо державні закони суперечать Божим, то людина є вільною від їх дотримання. Христос не віддає ореол святості кесареві, але визнає його право і настановляє виявляти послух владі, бо вона забезпечує правопорядок, з якого випливає користь для суспільства (безпека і економіка). Водночас Христос ставить умовою до послуху державній владі: вона не повинна зазіхати чи кидати тінь на Божий авторитет.

Апостол Павло поглиблює настанови Христа щодо влади і вчить про покору владі. «Кожна людина нехай кориться владі вищій: нема бо влади, що не була б від Бога; і ті, існуючі влади, установлені Богом» (Рим 13,1). Цей заклик коритися владі лунає не лише через загрозу суду і покарання, а й заради сумління (Рим 13,5). Апостол розглядає земний суд як певне передбачення майбутнього Божого суду (Рим 13,2). Державна влада виступає як «слуга Божий» для покарання лиходіїв (Рим 13,4), а разом з тим і для забезпечення миру і порядку, що, безперечно, є благом для суспільства. Виходячи з цих слів ап. Павла, важливо усвідомити, що він визнає існуючі «влади», тобто Римську

імперію разом з усіма її інстанціями. У своїх посланнях він чітко підкреслює зв'язок влади і держави з Богом, тож можна не лише зводити існування державної влади як такої до Бога – першоджерела будь-якої влади, але й вважати конкретну державу виявом Божої волі.

Тож підсумовуючи сказане, можна зробити один важливий висновок – Святе Письмо не противиться ані державній владі, ані політиці. Писання чітко вказує, якою має бути влада і правителі і водночас застерігає від зловживання владою. Новий Завіт навчає про покору владі. Вона полягає у дотриманні світських законів, які встановлені для блага людей, якщо вони не суперечать Божим Заповідям. Християни з повагою мають ставитися до представників влади як людей, поставлених промислом Божим на служіння народові, щоб віддати кожному належне: «Кому податок – податок, кому мито – мито, кому острах – острах, кому честь – честь» (Рим 13,7).

Іван ІВАНЕНКО, «Настанови, отже, царя над нами, щоб правив нами...» (I Сам 8,5) // СЛОВО №4 (84), грудень-лютий 2020-2021